

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2017/18:4171

av **Linda Snecker m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2017/18:234 Lag om flygpassageraravgifter i brottsbekämpningen

---

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen avslår regeringens proposition 2017/18:234 Lag om flygpassageraravgifter i brottsbekämpningen.

Motivering

Regeringen föreslår i propositionen att lufttrafikföretag ska bli skyldiga att överföra s.k. PNR-uppgifter till en ny enhet för passagerarinformation vid Polismyndigheten. PNR-uppgifter (Passenger Name Record) avser uppgifter som passagerare lämnar vid bokning av flygresor och vid incheckning som t.ex. namn, resedatum, resväg, bagageinformation och betalningssätt. Syftet är att förebygga, förhindra, upptäcka, utreda eller lagföra terroristbrottslighet eller annan allvarlig brottslighet. Lagförslaget genomför EU-direktivet om användning av PNR-uppgifter, ett unionsgemensamt regelverk för insamling och användning av PNR-uppgifter i viss brottsbekämpande verksamhet (PNR-direktivet). Den nya lagen ska både tillgodose behovet av tillgång till PNR-uppgifter i brottsbekämpande verksamhet och skydda människor mot att deras personliga integritet kränks vid behandlingen av uppgifterna.

Terrorism är ett hot som vi måste ta på allvar, oavsett om det sker i Syrien, Paris eller Stockholm. När terrorn visar sig i all sin grymhet och omänsklighet är det naturligt att det höjs rop på snabba åtgärder. En framstressad symbolpolitik som innebär långtgående inskränkningar av fri- och rättigheter, utan att för den sakens skull synas kunna uppnå sitt syfte att motverka terrorism, framstår dock inte som rätt väg att gå.

Vänsterpartiet värnar demokratiska grundvärden som rättssäkerhet och skyddet för den personliga integriteten. Likaså är vi angelägna om att det finns ett regelverk som ger ett gott skydd för Sveriges och dess invånares säkerhet. Det måste kunna ställas höga krav på att terrorism och särskilt allvarlig brottslighet bekämpas på ett effektivt sätt med hjälp av lagstiftning som bygger på de grundläggande rättsliga principerna i en rättsstat. I stället för att hasta igenom ny straffrättslig lagstiftning som det har skett under innevarande mandatperiod bör det tillses att det förebyggande arbetet stärks, att förutsättningarna för att tillämpa befintlig lagstiftning är goda, att lagstiftningen förstärks där behov finns och att effektivitet kan uppnås samtidigt som de som har till uppgift att motverka, förhindra och lagföra terroristhandlingar har rätt resurser för att fullgöra sin uppgift.

Ett av fundamenten i en rättsstat är att medborgarna åtnjuter ett effektivt skydd mot statens maktutövning. Vi måste stå upp för de demokratiska principer som är fastslagna i vår grundlag och kunna balansera olika legitima intressen – brottsbekämpning och medborgerlig trygghet å ena sidan och rättssäkerhet och integritet å den andra – när lagstiftningsåtgärder övervägs. De åtgärder som Sverige väljer att genomföra för att förhindra och motverka terrorism måste därför vara ordentligt utredda, effektiva och proportionerliga. Detta gäller särskilt när det är fråga om åtgärder som innebär långtgående kriminaliseringar samt inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter. Annars riskerar dessa åtgärder att bli kontraproduktiva för det öppna demokratiska rättssamhälle vi vill skydda och värna. Det handlar således om att skydda den demokratiska rättsstaten i flera bemärkelser.

Redan i dag hanterar våra myndigheter information från transportföretag och flygbolag för brottsbekämpande ändamål. Flygbolagen är under vissa förutsättningar skyldiga att överlämna uppgifter om passagerare till brottsbekämpande myndigheter. Polismyndigheten och Säkerhetspolisen får begära att transportföretag skyndsamt lämnar uppgifter om t.ex. passagerare som avser namn, resrutt, bagage, medpassagerare samt sätt för betalning och bokning. Polisen får begära in uppgifterna endast om de kan antas ha betydelse för den brottsbekämpande verksamheten. Redan i dag använder alltså polisen PNR-uppgifter för att förhindra allvarlig brottslighet i form av

narkotikasmuggling, människosmuggling och penningtvätt. PNR-uppgifterna används även för att hitta redan kända personer och för att leta efter mönster, s.k. profilering. Regeringens förslag innebär att lufttrafikföretag åläggs att systematiskt överföra PNR-uppgifter till en ny enhet för passagerarinformation vilket är en enorm utvidgning av vad som gäller i dag. Förslaget omfattar enligt PNR-direktivet flygresor utanför EU och regeringen har valt att utnyttja möjligheten i direktivet att även låta lagförslaget omfatta resor inom EU. Om lagförslaget genomförs kommer en stor mängd PNR-uppgifter att bevaras i en databas vid enheten för passagerarinformation under fem års tid. PNR-uppgifterna ska efter att de överförs från lufttrafikföretagen överföras till nationella behöriga myndigheter men kan överföras även till behöriga mottagare i andra medlemsländer, till Europol och till behöriga mottagare i tredje land. Regeringen skriver själv i propositionen att den omfattande uppgiftsinsamlingen potentiellt kan möjliggöra en ökad kartläggning av individers flygresor till och från Sverige. Svenska journalistförbundet har i sitt remissvar ifrågasatt om regleringen är förenlig med EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna och bestämmelserna om rätt till respekt för privatliv och skydd för personuppgifter. Förbundet anser även att regleringen inskränker bestämmelserna om personlig integritet och rörelsefrihet i regeringsformen. Även Advokatsamfundet avstyrker förslaget med hänvisning till att rättssäkerhetsgarantier som EU-domstolen anfört angående överföring av PNR-uppgifter måste beaktas. Vänsterpartiet anser att de regler till skydd för den personliga integriteten som finns i lagförslaget om bl.a. förbud mot behandling av känsliga personuppgifter och olika begränsningsregler när det gäller tillgång till uppgifterna inte är tillräckliga. Regeringen gör dock bedömningen att den nya regleringen inte strider mot regeringsformen eller går utöver vad som kan anses vara nödvändigt.

Enligt Vänsterpartiets mening ger det nya lagförslaget upphov till fler frågor om det grundläggande skyddet för enskildas personliga integritet än vad det faktiskt besvarar. Enligt regeringens förslag ska PNR-uppgifter få behandlas för att göra en s.k. förhandsbedömning av passagerarna. Syftet är att välja ut personer som behöver utredas ytterligare av behöriga myndigheter eller Europol p.g.a. att de kan vara inblandade i terroristbrottslighet eller annan allvarlig brottslighet. Personer ska kunna övervakas eller gripas redan innan något brott har begåtts. PNR-uppgifterna ska kunna jämföras med uppgifter i andra relevanta nationella och internationella databaser. Uppgifterna ska kunna användas för att kartlägga mönster och riskbeteenden i människors resande, s.k. profilering. Även om lagförslaget innehåller ett förbud mot behandling av känsliga personuppgifter om ras, etniskt ursprung, politisk åsikt, religiös eller filosofisk

övertygelse, medlemskap i fackförening, om hälsa, sexualliv eller sexuell läggning så finns det inga som helst garantier att sådan information av misstag råkar överföras och behandlas. Polismyndigheten framför i sitt remissvar att det saknas såväl reella som realistiska möjligheter att efterleva förbudet mot behandling av känsliga personuppgifter, dels utifrån den stora mängd uppgifter som kommer att översändas till enheten, dels med anledning av svårigheterna att identifiera vad som är känsliga personuppgifter. Även Hovrätten för Nedre Norrland anför att det kan uppstå problem med hur kravet på en omedelbar radering av känsliga personuppgifter ska efterlevas. Känsliga personuppgifter kan enligt regeringen råka överföras i allmänna kommentarer som gjorts av resebokare och flygbolag. Det kan handla om t.ex. specialkost, medicinska behov och behov av assistans. Enligt Vänsterpartiets mening finns det stora och uppenbara risker att sådan information kommer att användas fast det inte är tillåtet. I övrigt framgår det inte av lagförslaget hur den s.k. förhandsbedömningen av personer ska göras. Etnicitet bedöms som en känslig personuppgift men även en persons namn och ursprungsland i passet kan ligga till grund för en förutfattad bedömning av personens kopplingar till kriminella nätverk. Allt medan andra personer med andra namn och från andra ursprungsländer inte väcker samma misstänksamhet. Frågan som vi ställer oss är hur mycket dylika uppgifter verkligen bidrar till att förebygga terrorism och annan allvarlig brottslighet. Vi har stora farhågor för att lagförslaget om det genomförs kommer att leda till att mängder av helt oskyldiga människor kartläggs i onödan. Advokatsamfundet har anført att förslaget inte i tillräcklig grad beaktar risken för att de registrerade p.g.a. felaktiga, ofullständiga eller missvisande uppgifter kan komma att drabbas av obefogade åtgärder eller olägenheter som de inte har någon reell möjlighet att värja sig emot.

När det gäller överföringar av PNR-uppgifter till tredje land väcks särskilt frågor om den s.k. adekvata skyddsnivå och de tillräckliga skyddsåtgärder som enligt den av regeringen föreslagna brottsdatalagen ska gälla för att uppgifterna ska få överföras. Advokatsamfundet anser att det inte finns tillräckliga garantier för att PNR-uppgifterna inte kommer att användas för andra ändamål än de som anges i lagförslaget och att det finns anledning att vara observant på hur uppgifterna kommer att behandlas utomlands. Vänsterpartiet delar den uppfattningen.

Flera av terroristbrotten på senare tid har begåtts av personer som agerat relativt oplanerat i sitt hemland utan föregående flygresor. Det är även av den anledningen tveksamt om en insamling av PNR-uppgifter verkligen förhindrar terrorism.

Vänsterpartiet har tidigare reserverat sig (utl. 2010/11:JuU6) när det gäller överföring av PNR-uppgifter till tredje land med hänvisning till att detta kan innebära risker för dels den personliga integriteten, dels för missbruk av uppgifterna. Vidare har Vänsterpartiet gjort ett särskilt yttrande efter att PNR-direktivet antagits (2015/16:JuU7y). I det särskilda yttrandet kritiserar vi den massregistrering av uppgifter om personer som inte är misstänkta för brott som direktivet innebär. Att skapa ett sådant register är enligt vår mening en alltför långtgående åtgärd som inte står i proportion till den inskränkning av den personliga integriteten som det medför. Dessa skäl står vi fortfarande fast vid i dag.

Riksdagen bör avslå regeringens proposition 2017/18:234 Lag om flygpassageraruppgifter i brottsbekämpningen. Detta bör riksdagen besluta.

Linda Snecker (V)

Nooshi Dadgostar (V)

Maj Karlsson (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Hamza Demir (V)

Karin Rågsjö (V)

Vasiliki Tsouplaki (V)